

KONFERENCE O LABSKÉ VODNÍ CESTĚ

Úvodem vzpomeňme, že v květnu letošního roku si Český svaz stavebních inženýrů spolu s Českou komorou autorizovaných inženýrů a techniků připomínají 25. výročí založení ČKAIT; tento akt byl podmíněn vznikem příslušného zákona. V Almanachu „150 let od založení SIA“ se o tom píše: „Více než dvouletá intenzivní práce legislativní komise ČSSI za vedení Ing. Václava Macha byla korunována v květnu 1992 přijetím zákona ČNR č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, se kterým od jejího vzniku na základě písemné dohody, uzavřené již v roce 1992, trvale a úzce spolupracuje“.

Důkazem této trvající spolupráce je mimo jiné i konference „Labská vodní cesta Ústí nad Labem – Drážďany“, pořádaná při příležitosti 25. výročí založení ČKAIT, v pátek dne 26. 5. 2017 oběma organizacemi. Hlavním bodem jednání byl popis připravovaného plavebního stupně Děčín a argumenty, které zdůvodňují oprávněnost zhotovení toho díla. Tomuto bodu programu byla věnována zvláštní pozornost mimo jiné i s ohledem na očekávaná mimořádně suchá období, jak na ně hydrologové v současné upozorňují. Konfe-

Předseda ČKAIT Ing. Pavel Křeček a prezident ČSSI Ing. Pavel Štěpán s moderátorem konference Ing. Michaelem Trnkou, CSc.

Nástup na loď v přístavišti Ústí nad Labem

Závěr na nádvoří ve Zwingeru

rence se ale zaměřila i další související díla, jako jsou revitalizace v ústí Ploučnice a ústí Jílovského potoka, další úpravy ve zdrži tohoto plavebního stupně (revitalizace nad horní rejdou a území nad Křešicemi a p.). Jako u každé vodní cesty byla i zde do programu zařazena problematika mostních objektů, zejména z hlediska potřebné plavební výšky.

Zprávy se týkaly železničního mostu, Benešova mostu a Mariánského mostu v Ústí nad Labem, nového silničního mostu v Děčíně i staršího Tyršova mostu. Jedna z přednášek byla zaměřena i na řešení stability skalních masivů v Labském kaňonu.

Úroveň konference posoudil a zhodnotil jeden z účastníků v dopisu, který zaslal organizátorům: „V odborné části konference zaujala informace, že každý třetí rok se pro sucha stává Labe na několik měsíců nesplavné zvláště na naší straně s Plavebním stupněm Děčín, šířeji pak redistribucí vody mezi sousedními veletoky s jejich splavným propo-

jením. Počáteční záměr spadá do počátku minulého století a dosavadní díla na tocích tomu odpovídají. Pokračování je velká výzva pro naši profesi. Jeden z kroků byl konferencí učiněn“. Diskuze k tomu nezůstane bez odezvy, ČSSI – o. p. Praha již připravuje na říjen letošního roku seminář k tomuto tématu.

Na palubě motorové lodi ORION a později po přestupu na loď POSEIDON se zúčastnilo celkem 141 členů ČSSI a ČKAIT, čestnými hosty byli primátorka Děčína Mgr. Marie Blažková a Ing. Jiří Aster, předseda krajské dopravní komise Ústeckého kraje.

Všichni si na závěr a s obdivem, jak stát pečuje o obnovu a rekonstrukci historických památek (téměř na všech objektech byly štítky „Hierbaut Freistaat Sachsen“), prohlédli opravenou historickou část města Drážďany a exkurzi ukončili na nádvoří obrazárny Zwinger.

Jiří Hájek
ČSSI Praha

RADA VĚDECKÝCH SPOLEČNOSTÍ ČESKÉ REPUBLIKY

155 LET JEDNOTY ČESKÝCH MATEMATIKŮ A FYZIKŮ

Matematika a fyzika mají v naší zemi bohatou historii. Jejich systematické pěstování bylo známé již na Univerzitě Karlově v Praze založené v roce 1348.

Za vlády císaře Rudolfa II. působili v Praze mnozí významní přírodovědci – jako nejznámější – Tycho Brahe (1546–1601) a Johann Kepler (1571–1630). Jejich největším vědeckým výsledkem byl objev a formulace zákonů pohybu planet. Jan Marcus Marci z Lanškrounu (1595–1667) získal důležité výsledky

o mechanických srážkách pevných těles a o difrakci světla, kterými předstihl pozdější práce Huygense a Newtona v optice. Velmi významné bylo univerzitní působení Josepha Steplinga (1716–1778). Na pražské technice Christian Doppler (1803–1853) formuloval závažný princip změny frekvence vlnění při vzájemném

pohybu zdroje a detektoru vlnění. Vynikajícím odborníkem v oboru logiky a matematiky na pražské Univerzitě byl Bernard Bolzano (1781–1848).

V 19. století v období národního obrození zesílilo úsilí o zakládání nezávislých českých pedagogických a vědeckých institucí. Vytvářela se česká odborná terminologie a vznikaly vědecké publikace a učebnice v národním jazyce. V této atmosféře byl v roce 1862 na Filozofické fakultě na Univerzitě v Praze založen studentský *Spolek pro volné přednášky z matematiky a fyziky*. V něm si posluchači sami připravovali a přednášeli potřebné témata i novinky z daných oborů. Renomovaný univerzitní profesor Ernst Mach (1838–1916) poskytl Spolku vlastní laboratoř k fyzikálním experimentům a posluchařnu k přednáškám.

V roce 1869 se Spolek podle nových stanov přetransformoval na *Jednotu českých matematiků* – zahrnující nadále i fyziku jako součást svých aktivit. Jejimi členy se kromě posluchačů vysokých škol stávali postupně ve velkém počtu profesori matematiky a fyziky na středních a vysokých školách i další významní zájemci o dané obory a zástupci zainteresovaných institucí a firem.

Již **v roce 1870** Jednota začala vydávat *Bulletin*, ve kterém byly publikovány pod redakcí profesora Augusta Seydlera (1849–1891) problémy z matematiky a fyziky k řešení pro studenty středních škol se stanovenými odměnami pro úspěšné řešitele.

V roce 1872 Jednota začala vydávat časopis pro pěstování matematiky a fyziky pod redakcí profesora Františka Josefa Studničky (1836–1903). Ten se stal základem tribunou vznikajících vědeckých publikací i pedagogických informací. Ve stejné době začala Jednota vydávat učebnice z matematiky a fyziky pro všechny stupně a druhy škol. Jejimi autory se stávali nejlepší odborníci v daných oborech v tehdejší době – Václav Šimerka (1819–1887), Václav Janděčka (1820–1898), František Koláček (1851–1913), Čeněk Strouhal (1850–1922) a další.

V roce 1912 – v padesátém roce své existence – Jednota normalizovala svůj název na odpovídající znění *Jednota českých matematiků a fyziků* (JČMF) a měla již přes 1000 členů. Vedle Prahy byl ustaven druhý odbor JČMF s pobočnou knihovnou a čítárnou v Brně – středisku kulturního života na Moravě. Významně se zde angažovali Matyáš Lerch (1860–1922), Karel Zahradník (1848–1916), Vladimír Novák (1869–1944), František Nachtikal (1874–1939) a další.

Vznik Československé republiky **v roce 1918** vyvolal mohutný nárůst nových středních a vysokých škol i institucí orientovaných na aplikace matematiky a fyziky. V roce 1921 byl deklarován nový název *Jednota československých matematiků a fyziků*. Stala se již velmi velkou společností odborníků a učitelů matematiky

a fyziky s vlastním domem s velkou knihovnou a čítárnou, s vlastním nakladatelstvím, tiskárnou *Prometheus*, knihkupectvím i podnikem *Fysmana* na výrobu učebních pomůcek.

Angažovali se v ní všichni významní matematici a fyzici tehdejší doby: Jan Sobotka (1862–1931), Karel Petr (1868–1950), František Nušl (1867–1951), Bohumil Bydžovský (1880–1969), Jan Vojtěch (1879–1953), Karel Petr (1868–1950), Eduard Čech (1893–1960), Vladimír Kořínek (1899–1981), Vojtěch Jarník (1897–1970), František Závíška (1879–1945), August Žáček (1882–1961), Václav Dolejšek (1895–1945), Viktor Trkal (1888–1956), Jur Hronec (1881–1959), Dionýz Ilkovič (1907–1980) a další.

V roce 1921 Jednota začala vydávat časopis *Rozhledy matematicko-přírodovědecké*, speciálně určený pro studenty středních škol. V roce 1929 byl ustaven matematicko-fyzikální kroužek JČMF v Bratislavě. O jeho činnost se zasloužili především Viktor Teissler (1883–1962) a Evžen Říman (1897–1983). Publikáčnická a ekonomická aktivita JČMF za první Československé republiky dosáhly velkých rozměrů zejména díky velmi dynamickému řediteli Jednoty Miloslavu Valouchovi (1878–1952).

Během Protektorátu Čechy a Morava Jednota (opětovně jako *Jednota českých matematiků a fyziků*) zejména po zavření českých vysokých škol plnila velmi odhodlaně především svojí pedagogickou roli pro střední školy a širokou veřejnost. Ve Slovenském státě byly nadále využívány učebnice matematiky a fyziky původně vydávané v JČMF a průběžně překládány do slovenštiny. Probíhala i ilegální spolupráce mezi učiteli obou rozdělených zemí.

Po skončení 2. světové války **v období 1945–1948** nastal nový rozmach aktivit obnovené *Jednoty československých matematiků a fyziků*. Velmi populární se stalo vydávání nové edice *Brána k vědění* s atraktivními tituly aktuálních témat z matematiky a fyziky. Bylo zahájeno i vydávání dalších časopisů – *Fyzika v technice* a *Matematika a fyzika ve škole*.

V roce 1948 byla tiskárna Jednoty *Prometheus* znárodněna. Dům a knihovna Jednoty v Žitné ul. č. 25 v Praze 2 – Novém Městě byly jedním z dalších letch věnovány státu s předurčením k využití pro vznikající *Matematický ústav* v zakládané Československé akademii věd (ČSAV). Vydavatelská a nakladatelská činnost Jednoty byla ukončena v roce 1951. Celkově byly aktivity Jednoty utlumeny.

Od roku 1956 byla činnost Jednoty opětovně na vzestupu a podle nového Organizačního řádu byla deklarována jako vědecká společnost při ČSAV.

Její činnost byla nově organizována v pobočkách – ve všech krajských městech v ČSR. Začala vydávat další časopis *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*. Velmi intenzivně a úspěšně se rozvinulo pořádání soutěží – *Matematické olympiády* a *Fyzikální olympiády* s podporou Ministerstva školství ČSR. Ke stému výročí vzniku Jednoty **v roce 1962** byla vydána přehledná kniha o její historii /1/.

V roce 1968 vedle osvědčené územní organizace Jednoty v pobočkách vzniká další uspořádání v odborných sekcích. Postupně vznikají v rámci JČMF – *Fyzikální vědecká sekce*, *Fyzikální pedagogická sekce*, *Matematická vědecká sekce* a *Matematická pedagogická sekce*. **V roce 1969** na základě federalizace Československé republiky byla ustavena *Jednota slovenských matematiků a fyziků* (JSMF) s vlastní soustavou poboček a sekcí.

V sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století JČMF a JSMF koordinovaně odvedly veliký kus práce při publikaci časopisů, knih, videokazet, při pořádání různých odborných soutěží pro středoškolské i vysokoškolské studenty, při organizaci seminářů, letních škol, domácích i mezinárodních konferencí, i při odborných zahraničních cestách. Celkový počet členů JČMF a JSMF dosáhl koncem osmdesátých let 20. století hodnotu 4000. Situaci *Jednoty československých matematiků a fyziků* ve 125. roce její existence výstižně dokládá vydaný *Jubilejní almanach JČSMF 1862–1987* sestavený Liborem Pátým /2/.

Po změně společenského režimu **v roce 1989** došlo k novému rozvoji osvědčených aktivit Jednoty i k zásadním diskusím o další orientaci a efektivním uplatnění Jednoty v soustavě naší vědy a školství i v širší společenské praxi. Po rozdělení Československa **od roku 1993** vzniklé samostatné organizace JČMF a JSMF zůstávají i nadále sesterskými vědeckými společnostmi vzájemně se inspiřujícími, doplňujícími a spolupracujícími. Jsou napojeny na evropské, mimoevropské i světové vědecké společnosti matematiků a fyziků. V České republice je JČMF součástí *Rady vědeckých společností ČR* – působící s podporou *Akademie věd ČR* a *Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR*. K jejímu 150. výročí **v roce 2012** byl vydán *Jubilejní almanach /3/*, realizováno mnoho odborných akcí a uspořádáno slavnostní shromáždění v Karolinu v Praze s účastí prezidenta ČR Václava Klause.

Ve 155. roce své existence JČMF zůstává i nadále s cca 2000 členy profesionálním mostem mezi našimi školami, vědeckými ústavy i resortními institucemi a firmami. Její výsledky jsou závislé od zájmu, ochoty a efektivnosti komunikace mezi jednotlivci i institucemi ve všech citovaných oblastech při uplatňování matematiky a fyziky v celém společenském systému.

Podrobnější informace o aktuálních aktivitách JČMF jsou k dispozici na internetové stránce www.jcmf.cz.

Literatura

- [1] Veselý F.: 100 let Jednoty československých matematiků a fyziků, SPN, Praha 1962.
- [2] Jubilejní almanach JČSMF 1862–1987, JČSMF 1987.
- [3] Jednota českých matematiků a fyziků ve 150. roce aktivního života, JČMF 2012.

Štefan Zajac
stefan.zajac@fffi.cvut.cz